

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Εισαγωγή: Τα τελευταία χρόνια, το Επαγγελματικό Περιβάλλον στα νοσηλευτήρια αποτελεί πεδίο διερεύνησης λόγω κυρίως των αλλαγών που επήλθαν στα συστήματα υγείας σε παγκόσμιο επίπεδο αλλά λόγω και της συνεχιζόμενης παγκόσμιας οικονομικής κρίσης. Είναι προφανές ότι η κρίση έχει σοβαρές επιπτώσεις στην επαγγελματική ζωή των εργαζομένων, λαμβάνοντας υπόψη τα σκληρά μέτρα λιτότητας που έχουν ληφθεί από τα κράτη μέλη της Ε.Ε. Αυτά συμπεριλαμβάνουν περικοπές μισθών, πάγωμα στις προσλήψεις, αναστολή των προαγωγών, και έχουν αρκετές αρνητικές συνέπειες, όπως η απώλεια της τεχνογνωσίας, το χαμηλό ηθικό και η έλλειψη παρακίνησης των εργαζομένων αλλά και γενικότερα την πτώση του βιοτικού επιπέδου των πολιτών. Η κρίση δεν θα μπορούσε να προσπεράσει τον τομέα της υγείας, του οποίου ο προϋπολογισμός έχει υποστεί δραστικές μειώσεις.

Η μελέτη του επαγγελματικού περιβάλλοντος στα ΤΑΕΠ αποκτά ιδιαίτερη σημασία, διότι με βάση την τρέχουσα γνώση, αυτό επηρεάζει τον τρόπο που παρέχεται η επείγουσα φροντίδα υγείας αλλά και την έκβαση της κατάστασης του ασθενούς και κατ'επέκταση την ποιότητα της παρεχόμενης φροντίδας υγείας. Η μελέτη του Επαγγελματικού Περιβάλλοντος στα δημόσια ΤΑΕΠ της Κύπρου δεν έχει μελετηθεί ενώ είναι ελάχιστες οι διεθνείς μελέτες που έχουν εκπονηθεί και αφορούν το σημαντικότερο αυτό θέμα.

Σκοπός: Η παρούσα διατριβή είχε σκοπό τη διερεύνηση των απόψεων των ιατρών και των νοσηλευτών σχετικά με το Επαγγελματικό Περιβάλλον στα δημόσια ΤΑΕΠ σε σχέση με την επαγγελματική τους ικανοποίηση και τις απόψεις τους σχετικά με το κλίμα ασφάλειας και την ποιότητα της παρεχόμενης επείγουσας φροντίδας

Μέθοδος: Ο σχεδιασμός της παρούσας έρευνας ήταν περιγραφικός-συγκριτικός και συσχέτισης. Η κύρια μεταβλητή της έρευνας ήταν η εξέταση του επαγγελματικού περιβάλλοντος και δευτερευόντως η διερεύνηση της επαγγελματικής ικανοποίησης και των απόψεων των συμμετεχόντων για το κλίμα ασφάλειας και την ποιότητα της παρεχόμενης φροντίδας. Η συλλογή των δεδομένων έγινε από όλα τα αυτόνομα ΤΑΕΠ των Κρατικών Νοσηλευτηρίων της Κύπρου, κατά την περίοδο Ιουλίου-Αυγούστου 2013. Στην έρευνα κλήθηκαν να συμμετάσχουν όλοι οι ιατροί και οι νοσηλευτές οι οποίοι εργάζονταν στα ΤΑΕΠ. Συνολικά 224 άτομα (ποσοστό αναταπόκρισης 81%) πήραν μέρος στην έρευνα, 50 ιατροί και 174 νοσηλευτές.

Για την αξιολόγηση του Επαγγελματικού Περιβάλλοντος χρησιμοποιήθηκε το εργαλείο Revised Professional Practice Environment-RPPE (Erickson et al. 2004), που αποτελείται από 39 ερωτήματα κλειστού τύπου με κλίμακα διαβάθμισης από το 1 μέχρι το 4 (1=διαφωνώ έντονα μέχρι 4=συμφωνώ έντονα) και μετρά οκτώ χαρακτηριστικά του επαγγελματικού περιβάλλοντος: ηγεσία και αυτονομία, έλεγχο στην άσκηση του επαγγέλματος, επικοινωνία για τους ασθενείς, ομαδική εργασία, διαχείριση συγκρούσεων, διεπαγγελματικές σχέσεις, εσωτερική παρακίνηση και πολιτισμική ευαισθησία. Για τη μέτρηση της Επαγγελματικής Ικανοποίησης χρησιμοποιήθηκε το μέρος του ερωτηματολογίου των Warr-Cook-Wall (1979) που αφορά την επαγγελματική ικανοποίηση και αποτελείται από 10 ερωτήσεις κλειστού τύπου με κλίμακα διαβάθμισης από το 1 μέχρι το 7 (1=έντονη δυσαρέσκεια μέχρι 7=έντονη ευαρέσκεια). Οι απόψεις για το κλίμα ασφάλειας αξιολογήθηκαν με το μέρος του ερωτηματολογίου «EMERGENCY MEDICAL SERVICES SAFETY ATTITUDES QUESTIONNAIRE» (Patterson & Huang 2010) που αφορά το κλίμα ασφάλειας και αποτελείται από 7

ερωτήσεις κλειστού τύπου με κλίμακα διαβάθμισης από το 1 μέχρι το 5 (1=διαφωνώ έντονα μέχρι 5=συμφωνώ έντονα). Το ερωτηματολόγιο αυτό αποτελεί τροποποίηση του εργαλείου SAFETY ATTITUDES QUESTIONNAIRE το οποίο εξετάζει τις γενικότερες στάσεις για την ασφάλεια και έχει προσαρμοστεί ειδικά για τα ΤΑΕΠ (Sexton et al. 2004). Μια μονήρης κλειστού τύπου ερώτηση μετρά τις απόψεις των ιατρών και νοσηλευτών των ΤΑΕΠ για την ποιότητα της παρεχόμενης φροντίδας με κλίμακα διαβάθμισης από το 1 μέχρι το 5 (1=πολύ κακή ποιότητα μέχρι 5=πολύ καλή ποιότητα). Έγινε στατιστική επεξεργασία επί των δεδομένων, η οποία περιελάμβανε περιγραφική στατιστική ανάλυση, δοκιμασίες συσχέτισης και μοντέλα μονομεταβλητής και πολυμεταβλητής ανάλυσης.

Για τη διεξαγωγή της έρευνας δόθηκαν οι σχετικές άδειες από την Επιτροπή Βιοηθικής Κύπρου, και την Επιτροπή Ερευνών του Υπουργείου Υγείας, την Υπηρεσία Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων καθώς και από τους συγγραφείς των εργαλείων που χρησιμοποιήθηκαν.

Αποτελέσματα: Η αξιολόγηση των εργαλείων που χρησιμοποιήθηκαν έδειξε ότι όλα τα εργαλεία που χρησιμοποιήθηκαν ήταν αρκετά αξιόπιστα. Συγκεκριμένα, ο συντελεστής αξιοπιστίας Cronbach alpha ήταν για το Επαγγελματικό Περιβάλλον (RPPE) 0,88, για την επαγγελματική ικανοποίηση 0,90 και για το EMS-SAQ (Safety Climate Domain) 0,62. Η μέση τιμή αξιολόγησης του επαγγελματικού περιβάλλοντος σημειώθηκε στο 2,79 (σε κλίμακα 1-4), της επαγγελματικής ικανοποίησης 4,19 (σε κλίμακα 1-7), των απόψεων για το κλίμα ασφάλειας 3,18 (σε κλίμακα 1-5), και των απόψεων για την ποιότητα 3,81(σε κλίμακα 1-5). Οι ιατροί αξιολόγησαν με υψηλότερη τιμή όλους τους δείκτες. Οι εργαζόμενοι στο μικρότερο ΤΑΕΠ αξιολόγησαν με υψηλότερη τιμή όλους

τους δείκτες. Καταγράφεται στατιστικώς σημαντική διαφορά στις μέσες τιμές μεταξύ των επαγγελματικών ομάδων και ορισμένων διαστάσεων του επαγγελματικού περιβάλλοντος όπως οι «Διεπαγγελματικές σχέσεις» ($p < 0,001$), «Εσωτερική παρακίνηση» ($p < 0,001$) και «Πολιτισμική ευαισθησία» ($p < 0,001$). Γενικά, ο παράγοντας «Ομαδική Εργασία» αξιολογείται με την υψηλότερη τιμή και ο παράγοντας «Έλεγχος στην άσκηση του Επαγγέλματος» με τη χαμηλότερη. Καταγράφεται μέτρια θετική συσχέτιση μεταξύ του Επαγγελματικού Περιβάλλοντος από τη μια και της Επαγγελματικής Ικανοποίησης (Pearson=0,67), των απόψεων για το κλίμα ασφάλειας των ασθενών (Pearson=0,57) και την ποιότητα της φροντίδας (Pearson=0,55) από την άλλη με στατιστικώς σημαντική διαφορά ($p < 0,001$). Ο παράγοντας του Επαγγελματικού Περιβάλλοντος «Ηγεσία και Αυτονομία» εξηγεί κατά το μεγαλύτερο ποσοστό (37%) την επαγγελματική ικανοποίηση και κατά 28% τη μεταβλητότητα των απόψεων για το κλίμα ασφάλειας και ο παράγοντας «Διεπαγγελματικές Σχέσεις» (23%) τη μεταβλητότητα των απόψεων για την ποιότητα της φροντίδας.

Συζήτηση:

Ο δείκτης RPPE αξιολογήθηκε με υψηλότερη τιμή σε σχέση με παλαιότερες έρευνες που συμπεριέλαβαν δείγματα από νοσηλευτές στην Κύπρο. Ο παράγοντας «ομαδική εργασία» έλαβε την υψηλότερη μέση τιμή και αυτό συμφωνεί με έρευνα στις Η.Π.Α όπου η καλή ομαδική εργασία στα ΤΑΕΠ συνδέεται με αυξημένη ικανοποίηση από το επαγγελματικό περιβάλλον. Η θετικότερη αποτίμηση στον παράγοντα «ομαδική εργασία» μπορεί να αποδοθεί στο γεγονός ότι το ΤΑΕΠ αποτελεί ένα τμήμα του νοσοκομείου όπου η συνεργασία με τα άλλα τμήματα είναι απαραίτητη. Ο παράγοντας «Έλεγχος στην άσκηση του επαγγέλματος» παρουσιάζει τη χαμηλότερη τιμή κάτι που

συμφωνεί και με τα αποτελέσματα άλλων μελετών που συμπεριέλαβαν στο δείγμα τους νοσηλευτές από την Κύπρο. Οι ιατροί δήλωσαν περισσότερο ικανοποιημένοι από την εργασία τους σε σχέση με τους νοσηλευτές κάτι που είναι εμφανές και σε άλλες πρόσφατες μελέτες στην Κύπρο. Το κλίμα ασφάλειας δεν κρίνεται θετικό, πράγμα που συμφωνεί με έρευνες τόσο στον ελληνικό-κυπριακό χώρο όσο και διεθνώς. Οι ιατροί είχαν θετικότερη άποψη για την αυτοαναφερόμενη ποιότητα της παρεχόμενης φροντίδας και αυτό συμφωνεί με τη διεθνή βιβλιογραφία σε έρευνες που συμπεριέλαβαν τόσο ιατρούς όσο και νοσηλευτές.

Συμπεράσματα-εισηγήσεις: Τα αποτελέσματα της μελέτης επιβεβαιώνουν τη θετική συσχέτιση μεταξύ του Επαγγελματικού Περιβάλλοντος, της Επαγγελματικής Ικανοποίησης, των απόψεων για το κλίμα ασφάλειας και την ποιότητα της φροντίδας.

Η έρευνα εντόπισε αδυναμίες σε συγκεκριμένους παράγοντες του Επαγγελματικού Περιβάλλοντος που αξιολογήθηκαν με χαμηλές τιμές και μπορεί να αποτελέσει πολύτιμο εργαλείο για το σχεδιασμό των κατάλληλων πολιτικών παρέμβασης.

Τα ευρήματα της έρευνας αυτής υποδηλώνουν ότι με την επένδυση σε ένα καλό επαγγελματικό περιβάλλον βελτιώνεται η αίσθηση της παρεχόμενης ποιότητας και το κλίμα ασφάλειας των ασθενών. Η έρευνα μας παρουσιάζει την πρωτοτυπία ότι αξιολογεί ταυτόχρονα τις απόψεις για το Επαγγελματικό Περιβάλλον τόσο των ιατρών όσο και των νοσηλευτών. Στο χώρο της Κύπρου αλλά και τον ευρύτερο ελλαδικό χώρο είναι η πρώτη μελέτη η οποία επιχείρησε να διερευνήσει τις μεταβλητές αυτές στα Τμήματα Ατυχημάτων και Επειγόντων περιστατικών. Στη διεθνή βιβλιογραφία έχει συμβάλει τόσο η σύγκριση των απόψεων των δύο βασικών ομάδων επαγγελματιών υγείας – ιατρών και νοσηλευτών- σε ένα από τα πλέον νευραλγικά Τμήματα των νοσοκομείων, όσο και η

διασύνδεση των μεταβλητών «επαγγελματικό περιβάλλον, ικανοποίηση από την εργασία, ασφάλεια και ποιότητα φροντίδας» για τα οποία ελάχιστες μελέτες υπάρχουν.

Με βάση τα αποτελέσματα της μελέτης, θα μπορούσαν να εφαρμοστούν παρεμβάσεις βελτίωσης του επαγγελματικού περιβάλλοντος οι οποίες θα συμβάλουν στη καλύτερη κατάσταση του κλίματος ασφάλειας και της αυτοαναφερόμενης ποιότητας φροντίδας και τη γενικότερη βελτίωση των υπηρεσιών φροντίδας υγείας. Σε ερευνητικό επίπεδο, η μελέτη θα μπορούσε να αποτελέσει το έναυσμα για την εμβάθυνση σε ορισμένες διαστάσεις του επαγγελματικού περιβάλλοντος, ενώ ο σχεδιασμός θα μπορούσε να αναπαραχθεί για τη δημιουργία παρόμοιων μελετών σε άλλες χώρες και διαφορετικές κουλτούρες.

Λέξεις κλειδιά: επαγγελματικό περιβάλλον, ιατροί, νοσηλευτές, επαγγελματική ικανοποίηση, απόψεις, κλίμα ασφάλειας, αυτοαναφερόμενη ποιότητα φροντίδας

ABSTRACT

Introduction: Recent research evidence supports that the role of the professional practice environment is crucial for the delivery of quality care as it is significantly correlated with patient and physician/nurse outcomes. The professional practice environment in hospitals is receiving great interest mainly due to the changes that health systems have undergone worldwide but also due to the ongoing global economic crisis. It is obvious that this crisis has a serious impact on employment, given the harsh austerity measures taken by the EU Member States, including cuts in wages, freeze hiring recruitment, suspension of promotions, which have several negative consequences such as loss of expertise, low morale and lack of motivation among professionals and the general decline in living standards of citizens. The health sector, whose budget has undergone drastic reductions, could not be exempted from this vicious cycle. The study of the professional practice environment in Emergency Departments (EDs) is of particular importance because based on current knowledge, it affects the way emergency health care is provided as well as patients' outcomes and the quality of health services offered to the public. The professional practice environment in public EDs in Cyprus has not been studied extensively and only a few international studies concerning this topic of utmost importance have been carried out.

Aim: The purpose of this study was to explore physicians' and nurses' perceptions of their professional practice environment in public EDs hospital settings Cypruswide in relation to their job satisfaction and their views on the safety climate and quality of emergency services provided.

Method: A descriptive correlational study was performed among all nurses and physicians working in all five public autonomous EDs in July-August 2013 across the island. A total of 277 participants were eligible to participate and 224 questionnaires were completed and returned with an overall response rate of 80,9%.

To gain an understanding of the perceptions of the Professional Environment, the Revised Professional Practice Environment-RPPE instrument was used, consisting of 39 questions scaled from 1 to 4 (1 = strongly disagree to 4 = strongly agree), which measures eight characteristics: leadership and autonomy, control over practice, communication about patients, teamwork, handling disagreements, staff relationships, internal work motivation and cultural sensitivity. The two other instruments used were: Warr-Cook-Wall tool (job satisfaction component consisting of 10 items, captured on a 7-point Likert scale) and the Safety Climate Domain of the Emergency Medical Services Safety Attitudes Questionnaire (EMS-SAQ) (consisting of 7 questions scaled from 1-5). One question on a 5-point Likert scale measured the perceptions of the participants as regards quality of the care provided. Furthermore, participants were asked to provide relevant demographic information. The statistical analysis performed included descriptive statistical analysis, correlation tests and univariate and multivariate analysis models. Permissions were granted by the Research Committee of the Cyprus Ministry of Health and the Cyprus National Bioethics Committee. Permissions to use the instruments were obtained directly from the authors.

Results: The statistical analyses showed that all the tools used presented satisfactory reliability. Specifically, the Cronbach alpha reliability coefficient was for RPPE 0.88, for job satisfaction 0.90 and for the Safety Climate Domain of the EMS-SAQ 0.62. The

mean overall score for RPPE was 2.79 81 (on a scale 1-4), for job satisfaction 4.19 (on a scale 1-7), perceptions of the safety climate 3.18 (on a scale 1-5). and of the quality 3.81 (on a scale 1-5). Physicians assessed higher all indicators. Professionals in the smaller ED gave a higher assessment for all indicators. Statistically significant difference in mean values was recorded between professional groups and certain subscales of the professional environment like "interprofessional relations» (p <0,001), «internal motivation» (p <0,001) and "Cultural sensitivity» (p <0,001). In general, the subscale "teamwork" was assessed with the highest value and "control over practice" with the lowest. Moderate positive correlation was recorded between the Professional Environment and Job Satisfaction (Pearson = 0,67), perceptions about safety climate (Pearson = 0,57) and the quality of care (Pearson = 0,55) with statistically significant difference (p <0,001). "Leadership and autonomy" explained 37% of the variance job satisfaction and 28% of safety climate and the factor "Interprofessional relations" explained 23% of the variance of the quality of care.

Discussion: The RPPE index was evaluated in this study with a higher value in comparison to other surveys that included samples from nurses in Cyprus. 'Teamwork' received the highest value that is consistent with research in the US where good teamwork in EDs associated with increased satisfaction with the professional environment. The more positive evaluation of "teamwork" can be attributed to the fact that the ED is a part of the hospital where cooperation with other departments is essential. The factor "Control over practice" received the lowest value which is consistent with the results of other studies that included nurses from Cyprus. Physicians were more satisfied in relation to nurses, and that is evident in other recent studies in

Cyprus. The safety climate was not assessed positively which is in line with research in both the Greek and Cypriot area and internationally. The physicians expressed a more positive view on self-reported quality of care that is consistent with international research in the case the sample included both physicians and nurses.

Conclusions-suggestions: The results confirm the positive correlation between the professional environment, job satisfaction, and perceptions of safety climate and quality of care. The investigation identified weaknesses in specific characteristics of the Professional Environment, that were assessed with a lower score and these results can be a valuable tool for designing appropriate intervention measures and policies. The findings of this study suggest that investing in a good professional practice environment improves the assessment of the quality of the care provided and the patient safety climate. Our research shows the originality that it simultaneously assesses the perceptions about the Professional Environment of both physicians and nurses. In Cyprus and the wider Greek area, this is the first study which tried to explore these variables at the Accident and Emergency Departments. As regards, its contribution to the international literature it should be noted that the comparison of the perceptions of the two main groups of health professionals - physicians and nurses- in one of the most neuralgic departments of hospitals, and the interconnection of these variables (professional practice environment, job satisfaction, safety climate and quality of care) for which only a few studies exist. Based on the results of the study, interventions could be applied to improve the professional environment which will contribute to increasing the safety climate and quality of care as well as the overall improvement of health care services. At the research level, the study could trigger the deepening on certain

dimensions of the professional environment and the design could be replicated for the creation of similar studies in other countries and different cultures.

Key words: professional environment, physicians, nurses, job satisfaction, perceptions, safety climate, self-reported quality of care